

Prof. zw. dr inż. Stanisław OCHĘDUSZKO

1899 - 1969

W roku bieżącym obchodzimy 100-lecie urodzin Stanisława Ochęduszki, profesora Politechniki Lwowskiej i Śląskiej, twórcy Śląskiej Szkoły Termodynamiki, wychowawcy wielu pokoleń inżynierów i pracowników nauki.

Stanisław Ochęduszko urodził się 29 kwietnia 1899 w Lesku w rodzinie nauczycielskiej. Nauczycielami byli zarówno ojciec, jak i matka. W Lesku ukończył szkołę podstawową (zwaną wówczas ludową). Naukę gimnazjalną odbył w Sanoku. W roku 1917 immatrykulował się na Wydziale Prawa Uniwersytetu Lwowskiego, co jednak nie miało być początkiem Jego działalności. W roku 1919 został powołany do służby wojskowej w sanockim pułku piechoty, gdzie do roku 1921 pełnił funkcje gospodarcze. Dopiero po demobilizacji mógł podjąć studia w Politechnice Lwowskiej. Był wyróżniającym się studentem i dlatego w roku 1925 zaopiekował się nim profesor R. Witkiewicz, który zatrudnił Go jako zastępcę asystenta w Katedrze Pomiarów Maszyn. Po ukończeniu studiów, już jako adiunkt Katedry Teorii Maszyn Ciepłych, uzyskał na okres 1929 + 31 stypendium państwowe, co pozwoliło Mu odbyć półroczny staż w Zurychu i 1,5-letni staż w Monachium u profesora Nusselta. Wykonał tam pracę doktorską na temat przebiegu zapłonu i spalania oleju napędowego rozpylanego za pomocą sprężonego powietrza w silniku Diesla. Po powrocie do kraju został docentem na Wydziale Mechanicznym Politechniki Lwowskiej. Wykłady termodynamiki rozpoczął w 1934 roku. W roku 1936 ukończył pracę habilitacyjną na temat pomiaru wydatku sprężarki metodą napełniania zbiornika. W roku 1937 otrzymał nominację na profesora nadzwyczajnego i kierownika Katedry Teorii Maszyn Ciepłych.

Po wybuchu wojny pracował nadal (pod rządami sowieckimi) do 1941 roku jako profesor Politechniki Lwowskiej. W czasie okupacji niemieckiej (od 1941 roku) pracował początkowo jako nauczyciel w Szkole Rzemieślniczej, a następnie - po uruchomieniu przez okupantów Politechniki Lwowskiej pod nazwą Staatliche Technische Fachkurse – powrócił do wykładów termodynamiki, miernictwa cieplnego i turbin parowych. Wykłady były wówczas

prowadzone głównie po polsku, profesorowie ukraińscy wykładali w swoim języku, a każdy wykład miał się przynajmniej zaczynać po niemiecku. W roku 1944 do Lwowa znów wkroczyły wojska sowieckie. Profesor Ochęduszek nadal wykładał w politechnice i w roku 1946 otrzymał sowiecką nominację na profesora. W tym okresie zajmował się m.in. bilansowaniem energii w procesach chemicznych i zaproponował włączenie ciepła tworzenia do wzoru na entalpię, co pozwoliło uniknąć odrębnego rozpatrywania poszczególnych reakcji chemicznych.

W roku 1946 razem z innymi profesorami Politechniki Lwowskiej przeniósł się do Gliwic, gdzie uczestniczył aktywnie w organizowaniu Politechniki Śląskiej. Początkowo kierował dwiema katedrami w Gliwicach (Katedra Teorii Maszyn Ciepłych i Katedra Pomiarów Maszyn). Równocześnie, w okresie 1947÷49, kierował Katedrą Teorii Maszyn Ciepłych w Politechnice Wrocławskiej.

Ze względu na zupełny brak podręczników przetłumaczył i wydał w roku 1948 dwie książki Nusselta, jednak już we Lwowie zaczął pracować nad swoim monumentalnym dziełem „Teoria maszyn ciepłych”. To trzytomowe dzieło zostało wydane przez PWT w latach 1953÷55 (kolejne wydania 1957 i 1961). Za dzieło to uzyskał nagrodę państwową oraz honorową nagrodę PWT. Kontynuacją wspomnianego dzieła było opracowanie zwartej jednostomowej podręcznika „Termodynamika stosowana” (1964). Łącznie ukazały się cztery wydania tego podręcznika.

Po przybyciu do Gliwic Profesor Ochęduszek zorganizował na ówczesnym Wydziale Mechanicznym kierunek energetyki cieplnej i był inicjatorem utworzenia odrębnego Wydziału Energetycznego. Wydział ten został wstępnie powołany w roku 1952, a Profesor Ochęduszek był jego oficjalnym organizatorem. W roku 1953 wydział ten uzyskał nazwę Wydziału Mechaniczno-Energetycznego. Profesor Ochęduszek był jego pierwszym dziekanem (do roku 1955). Wydział kształcił inżynierów w zakresie trzech specjalności:

- maszyny i urządzenia energetyczne,
- gospodarka cieplna,
- aparatura i urządzenia przemysłu chemicznego.

Profesor Ochęduszek zadbał o obsadę istniejących i nowo utworzonych katedr tego wydziału. W okresie tym Profesor Ochęduszek zainicjował utworzenie na Wydziale Mechaniczno-Energetycznym specjalności w zakresie energetyki jądrowej.

W pamiętnym październiku roku 1956 Profesor Ochęduszek został wybrany Rektorem Politechniki Śląskiej. Był pierwszym rektorem z wyboru. Sprawował rządy na tym stanowisku przez 1000 dni. Ówczesny Minister Szkolnictwa Wyższego określił je pochlebnie

jako „tyranię oświeconą”. W tym okresie Profesor został odznaczony Krzyżem Komandorskim Orderu Odrodzenia Polski.

W roku 1961 Profesor Ochęduszko został wybrany na członka korespondenta Polskiej Akademii Nauk.

Profesor Ochęduszko był ceniony jako wyróżniający się wykładowca i bardzo dobry dydaktyk. Działalność dydaktyczną prowadził w sposób bardzo konsekwentny i ujęty w ramy ściśle przestrzeganej dyscypliny, co zapewniało wysoki poziom wykształcenia inżynierów. Duży nacisk kładł na rozwiązywanie problemów obliczeniowych, co pozwalało uniknąć nauczania werbalnego, opartego tylko na pamięciowym opanowaniu materiału. Warto przypomnieć, że w czasie egzaminu pisemnego studenci mogli korzystać z podręczników. Wielu wychowanków Profesora Ochęduszki dzięki dobremu przygotowaniu zawodowemu objęło wysokie stanowiska w polskiej energetyce.

Profesor Ochęduszko z dużym zapałem wprowadzał do nauczania nowości techniczne i naukowe. Świadczy o tym np. wspomniane wyżej włączenie do dydaktyki problemów energetyki jądrowej i aktywne propagowanie nowego układu jednostek SI.

Na uwagę zasługuje sposób prowadzenia prac dyplomowych zastosowany przez Profesora. Tematy tych prac najczęściej były związane z przemysłem i realizowane w zakładach przemysłowych. Dzięki temu dawały one absolwentom możliwość bezpośredniego zetknięcia się z praktycznymi problemami przemysłowymi, a dla pracowników naukowych były często bodźcem do podjęcia badań naukowych związanych z potrzebami przemysłu.

Profesor Ochęduszko opublikował około 70 oryginalnych prac naukowych. W pracach tych szczególnie nacisk położył na metodykę bilansowania energii, do dziś z powodzeniem stosowaną. Był promotorem 16 prac doktorskich, oraz opiniodawcą bardzo licznych prac doktorskich i habilitacyjnych. Dziewięciu Jego wychowanków uzyskało tytuły profesorskie.

Profesor Ochęduszko brał czynny udział w pracach organizacyjnych nauki i szkolnictwa wyższego. Po przyjeździe do Gliwic był przez 6 lat przewodniczącym Komisji Egzaminu Dyplomowego na Wydziale Mechanicznym. Opracował programy nauczania dla grupy energetyczno-ruchowej. Był członkiem Centralnej Komisji Kwalifikacyjnej dla Samodzielnych Pracowników Nauki, członkiem rad naukowych: Śląskiego Instytutu Naukowego, Głównego Instytutu Górnictwa, Instytutu Chemicznej Przeróbki Węgla, Instytutu Maszyn Przepływowych PAN, Centralnego Urzędu Jakości Miar.

W roku 1969 Politechnika Śląska nadała Mu godność doktora honoris causa.

Na Wydziale Mechaniczno-Energetycznym pracował do czasu przejścia na emeryturę w dniu 1 października 1969 roku. Zmarł nagle 17 grudnia tegoż roku.

Pamięć Profesora Ochęduszki uczczono nadaniem Jego imienia sali audytoryjnej nr 100 oraz wmurowaniem tablicy pamiątkowej przy wejściu do Instytutu Techniki Ciepłej w starym budynku Wydziału Mechaniczno-Energetycznego. W roku 1997 Stowarzyszenie Wychowanków Wydziału Mechanicznego Energetycznego ustanowiło wyróżnienie honorowe „Medal im. Stanisława Ochęduszki”.

Jan Szargut